

DECLINUL DEMOGRAFIC ȘI CALITATEA POPULAȚIEI

MATEI Constantin – dr. hab., prof. univ., conmatei@gmail.com

SUVAC Silvia – dr., lect. univ., godonoagasilvia@gmail.com

***Abstract:** Republic of Moldova crosses a difficult period from the demographic point of view, influenced by political and economical changes, started with the state proclamation of independence (1991). The number of population is in continuing decreasing, wich determines the beggining of the demographic decline process. In this connection, there are registered changes in population quality. So, it could be deduced the extremely important role of studing the changes produced in quantitative and qualitative demographic aspects of the population.*

Key-words: demographic changes, population quality, politic, economic.

Introducere

Transformările politice în cele mai dese cazuri negativ se reflectă asupra evoluției demografice și formarea situației demografice a statului, inclusiv din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Schimbările regimului politic și proclamarea independenței Republicii Moldova (27 august 1991) a fost urmată de o evoluție demografică nefavorabilă pe parcursul ultimelor decenii. Reformele economice și sociale de lungă durată, și deseori nereușite, și-au dublat influența negativă asupra situației demografice pentru mai mulți ani. Inițial, acestea având repercursiuni asupra numărului populației, ulterior și asupra altor caracteristici, inclusiv asupra calității populației.

Metode și metodologii

Analiza schimbărilor demografice produse după anul 1991, an de proclamare a independenței Republicii Moldova a avut loc prin mai multe metode și din mai multe surse, utilizate, în special la colectarea și prelucrarea datelor. De aceea, datele prezentate de Biroul Național de Statistică sunt cu diferențe, în dependență de metoda de calcul utilizată. Anul 2019 este marcat prin apariția de date statistice actualizate conform noii metode de calcul, prin aplicarea definiției internaționale privind reședința obișnuită și prin utilizarea, în premieră, a datelor privind traversările frontierei de stat de către persoanele fizice oferite de Inspectoratul General al Poliției de Frontieră [statistica.md].

La fel, discrepanțe în date pot fi văzute, analizând datele statistice curente cu cele periodice, în special cele oferite de recensămintele populației, ceea ce s-a și întâmplat la ultimul recensământ organizat în anul 2014. Rezultatele acestuia ne-a oferit o imagine mai apropiată de realitate a situației demografice din țară comparativ cu cea oferită de datele statistice curente, care, iau în calcul și persoanele cu reședință, dar care locuiesc de mai mulți ani într-un alt stat.

Rezultate și discuții

Istoria dezvoltării demografice a spațiului geografic al Republicii Moldova cunoaște două perioade de declin demografic semnificativ. Prima perioadă este perioada anilor 1940-1950, începută cu prima ocupație sovietică în iunie 1940, urmată de deportări, evacuări, pierderi umane pe front, foametea organizată și alte evenimente economice și politice în urma cărora Republica Moldova a pierdut circa 1 milion locuitori [1, pag. 142]. Această perioadă tragică pentru populația acestui spațiu geografic este un adevărat genocid politic organizat de URSS. Al doilea val al declinului demografic se înregistrează în alte condiții, condiții de pace (nesocotind

conflictul de la Nistru). Aceasta ne dovedește că în perioada contemporană evoluția demografică a fost consecință unei situații unice și care nu poate fi decât rezultatul unor factori și circumstanțe de excepție. Această criză demografică latentă este rezultatul dezechilibrului între intrări și ieșiri (ca rezultat al mișcării naturale și migrației populației).

Primul semnal a declinului demografic contemporan a fost începutul diminuării efectivului populației. Se poate de afirmat că această diminuare este rezultatul distinct ori cumulat al mai multor mecanisme: emigrația intensă și formarea excedentului negativ, creșterea mortalității și situarea ei la un nivel superior celui al natalității, o scădere a natalității și menținerea ei la un nivel inferior celui a mortalității. Pe parcursul de peste 40 de ani spațiul geografic al Republicii Moldova a cunoscut o creștere foarte mare a efectivului populației (tab.1), apoi la începutul anilor '90 se înregistrează o perioadă scurtă de stabilizare, apoi diminuare intensă (tab.2). Fără a da o apreciere (pozitivă sau negativă) a creșterii efectivului populației în prima perioadă, doar constatăm faptul că începând cu anii '90 se observă o scădere bruscă a numărului populației, determinată de politica separatistă a Rusiei și formarea unei formațiuni statale în rezultatul răpirii (ocupării) spațiului de est de către Rusia, folosind forțele separatiste interne. Ca rezultat, numărul populației s-a diminuat cu peste 12%. Mai pronunțat s-a micșorat numărul populației urbane, deoarece în spațiul răpit au rămas trei centre mari industriale a statului (Tiraspol, Bender, Râbnîța).

Studiul arată că realitatea este mai gravă, deoarece în baza calculelor este utilizat numărul stabil al populației, care include și un număr mare de populație care de ani buni s-au stabilit în alte state. Trecerea la noua metodologie de calculare a numărului populației din anul 2019 ne prezintă altă informație mai puțin favorabilă, dar reală. În corespundere cu acest calcul și cu totalul recensământului populației Republicii Moldova din 2014, numărul populației constituie circa 2869,2 mii locuitori, adică cu 683 mii locuitori mai mică ca numărul primit în calculul din perioada anterioară. Se poate constata că acesta ar fi numărul populației stabilite cu traiul și munca peste hotare. În aceeași vreme mai multe studii arată că aceasta ar fi o cifră minimală, real peste hotare sunt stabilite un număr mai mare de persoane. Dacă după calculele perioadei trecute diminuarea anuală a efectivului populației era circa 8-10 mii persoane, calculul după metodologia nouă demonstrează o diminuare mult mai mare (36-37 mii persoane anual).

Tabloul 1. Evoluția populației Republicii Moldova după anii 1990

Anii	Total (mii)	În același rând		În % față de 1950		
		urban	rural	total	urban	rural
1990	4359,4	2069,3	2292,3	100	100	100
1998	3659,6	1522,9	2127,7	83,7	73,6	92,8
2005	3600,4	1477,9	2129,5	82,6	71,4	92,9
2010	3563,7	1476,7	2087,0	81,7	71,4	91,0
2015	3552,2	1507,3	2047,9	81,4	72,8	89,3
2019	3542,7	1527,5	2015,2	81,2	73,8	87,9

Transformările în efectivul populației statului au ca consecință deteriorarea mai multor structuri demografice, sociale și economice din cadrul populației.

Cele mai evidente și nevariabile transformări sunt legate de schimbările în structura de vârstă a populației, care la rândul lor se reflectă asupra evoluției altor structuri atât demografice cât și sociale, și corespunzător, asupra calității demografice, economice și sociale a populației. În acest sens, calitatea populația prezintă un interes major pentru studii, cu scopul de a cunoaște potențialul uman, care este subiectul principal în evoluția economică și socială a țării.

Ca particularitate deosebită în mișcarea naturală a populației este diminuarea lentă, dar stabilă a ratei natalității populației, care și este forța motrice a evoluției populației. Corespunzător sub influența acestei evoluții și creșterii speranței de viață a populației la naștere se înregistrează transformări semnificative a structurii de vârstă a populației, și în aceeași vreme a calității populației (o structură echitabilă pe grupe de vârstă a populației este unul dintre factorii determinanți în formarea calității populației). De aici și rezultă legătura strânsă între cantitatea

populației, exemplificată în acest caz, prin rata natalității, și calitatea populației, prin structura pe grupe de vârstă.

Astfel, stabil se micșorează numărul și rata populației tinere și corespunzător cresc indicatorii populației vârstnice. Dacă în anul 2000 populației tânără (până la 16 ani) numără 938,0 mii persoane sau 25,7% din totalul populației, apoi către anul 2019 acest număr a scăzut la 596, 1 mii, iar rata acestei grupe de vârstă a scăzut cu 341, 9 mii sau 36%. În aceeași vreme, numărul populației care a depășit vârsta aptă de muncă a crescut de la 526,0 mii persoane până la 648,0 mii, chiar dacă în aceste perioade a crescut vârsta de pensie, atât în primul deceniu (1998-2001) cât și în perioada actuală (după 2018). Astfel, numărul populației în vârsta de pensie a crescut cu 222,0 mii persoane, iar rata acestei grupe s-a mărit de la 14,8% la 18,3% (cu 3 puncte procentuale).

Situația demografică s-a menținut favorabilă ca rezultat a creșterii în primul deceniu a numărului populației apte de muncă și rata acestei grupe de vârstă, ca rezultat a deplasărilor de vârstă a populației. Ulterioara perioadă de micșorare a numărului populației în vârstă aptă de muncă va înrăutăți situația demografică. În aceeași vreme, a crescut semnificativ sarcina demografică. Numai în anii 2011-2019 acest indicator a crescut de la 44,6% la 51,9%. De altfel, acest indicator reflectă calitatea populației, prin demonstrarea raportului dintre efectivul populației active economic și celor inactivi. Anume această balanță determină viitorul economic al țării.

Tabelul 2. Transformările în evoluția grupelor mari de vârstă

	2000		2011		2019	
	<i>mii</i>	<i>În %</i>	<i>mii</i>	<i>În %</i>	<i>mii</i>	<i>În %</i>
<i>Total pe țară</i>	3644,1	100	3563,7	100	3542,7	100
<i>Sub vârsta aptă de muncă</i>	938,0	25,7	649,1	18,2	596,1	16,8
<i>În vârsta aptă de muncă</i>	2180,1	59,8	2371,3	66,5	2298,6	64,9
<i>Peste vârsta aptă de muncă</i>	526,3	14,5	543,3	15,3	647,0	18,3

Un indicator important al calității populației este creșterea ratei de îmbătrânire a populației. Dacă la începutul anilor '90 Republica Moldova numai a atins pragul îmbătrânirii (12%), apoi în anul 2010 această rată a ajuns la 14,4%, iar în anul 2019 la 18,4%. Deci, Republica Moldova într-o perioadă scurtă de timp (20 ani) s-a transformat dintr-un stat cu populație tânără în unul cu grad înalt de îmbătrânire demografică.

Transformările arătate, dar și cele economice și sociale au avut și reflecții pozitive asupra calității populației și anume creșterea evidentă a speranței de viață la naștere a populației. Astfel, speranța de viață la naștere numai în perioada anilor 2001-2019 a crescut de la 64,5 ani la 72,3 ani, ce constituie o creștere foarte înaltă (de 8,7 ani). În aceeași vreme, după acest indicator Republica Moldova rămâne cu mult în urma statelor dezvoltate lumii, unde speranța de viață a depășit 81-82 ani.

Scăderea natalității, și ca urmare, micșorarea considerabilă a numărului de copii, se reflectă negativ asupra întregului sistem educațional. Ca rezultat al acestei evoluții, și erorilor admise în urma ”optimizării” sistemului de învățământ, s-au lichidat multe școli, s-au închis multe clase, a fost semnificativ afectat sistemul de învățământ mediu și superior.

Caracteristic perioadei contemporane este și creșterea emigrației populației. De aceea, se poate de afirmat că migrația populației în aceeași măsură a influențat asupra multor indicatori calitativi a populației, în același rând cum a structurii pe gen și vârstă a populației așa și asupra evoluției altor fenomene demografice și sociale cum ar fi micșorarea natalității și fertilității populației, creșterea numărului și ratei divorțurilor, micșorarea numărului și ratei căsătoriilor, creșterii vârstei la prima căsătorie ș.a. Cu creșterea dezechilibrului diferitor structuri a populației situația demografică în țară devine mai puțin favorabilă și indicatorii calității demografice și sociale a populației capătă tendințe de diminuare lentă.

Concluzii

Reieșind din cele expuse mai sus, se poate concluziona că:

- evoluția numerică a populației (creștere sau declin) au o influență directă asupra indicatorilor calității populației;
- perioadele de declin demografic (1940-1950; 1990-prezent) au ca consecință deteriorarea mai multor structuri demografice, sociale și economice;
- una dintre consecințele pozitive ale schimbărilor demografice este creșterea speranței de viață la naștere.

Bibliografie

1. Formarea populației Republicii Moldova. Coord. C.Matei, M.Hachi, V. Sainsus, Chișinău, 2017, 340 p.
2. Biroul Național de Statistică, www.statistica.md